

MODERNÍ REVUE

Tyto polovičaté historky, jež vypravuje, tyto malé každodennosti jsou takovka viděny z jednoho koutu, v nevtrávném, ironickém světle, veselé bez fardí, bolestné beze vši krutosti. Jsou v knize té lidé a zákoutí a slova, která už známe a která nám byly už někdy také *tak* ukázána, jak by to chtěl p. Schick, ale přes to nám to vše téměř opět *nově* vylíčil. A můžeme si zamilovati lidi a věci, s nimiž se setkáváme v jeho povídkách, náhle a nevědouce o nich ani mnoho, neprozřetelně a zvědavě jako ve skutečném životě. Do mnívám se, že to vyplývá z toho, že je p. Schick básníkem a nad to básníkem s moudrým a zdvořilým srdcem.

P. Eugen Schick vydal také malou roztomilou monografii *Otto Julius Bierbaum* (Berlín, Schuster & Löffler), k níž nakladatelství připojilo žerlovnou autobiografii Bierbaumovu. Knížečka ta není kritickým pojednáním, nýbrž ucházením-se. Má ducha, srdečnost, pathos a naivnost, vlastnosti, které by se měly nalézati v každé monografii od básníka. Saloppní, zúmýslna nedbalou formu této včasné causerii sestrojil asi p. Schick na počtu svému Ottovi Juliovi.

Na konec bych chtěl ještě upozorniti na prvoroadu, naprosto a dokonale původní, významnou lyrickou sbírku, kterou vydalo nakladatelství Maxe Hesse v Lipsku pro lid (výfisk za 20 pfeniků). Je to kniha básní *Meine Heide* od p. Hanse Benzmannu. Lyrickými a baladickými komponenty přebohaté ovzduší prolíná básněmi tohoto dobrého německého umělce, jenž po leta už poctivě pomáhal, jak oživit opět naše literární pudy, stavší se poněkud senilními, pro dramatické a koncentrované-epické momenty lyriky. Žár a krásné, bezprostřední barevné kouzlo, dojmy a krajiny plní tento svazek jako osoby, stromy, tráva a vzduch na obraze. Jsou tu vztahy mezi verši, vzájemně si cizími, je tu rámec, jenž je shrnuje v jeden celek. Je to kniha vresovišt, touhy, temněrudých, velikých snů, dalekých poutí, bezpečných si svého cíle. německá kniha, kniha pro lid a osamělé, silné, věřící lidi.

Paul Leppin

Delikátnímu gentlemanu p. Neždanovovi z »Literárních Listů«, urozenému a statečnému p. Emanueli Lešetickému z Lešehradu, slovnímu p. Karlu Rožkovi a celé slavné redakční radě »Srdce«, v dík za pozornost, věnovanou mi v poslední době, a pro ozřejmení svého skromného názoru a stanoviska vůči nim a jim podobným *pro všechnu budoucnost*, opisuji tuto z Heinricha Heina:

Das Ungeziefer jenes Lands,
 Es bildet eine heil'ge Allianz.

Willst du das schmöde Geschmeiss zertreten,
 Verstärkert es dir die Luft, die süsse,
 und schmutzig würden deine Füsse,
 Das Beste ist schweigen —

A. P.

MILOŠ MARTEN / IRENA /
 SKIZZA

L'irreparable rongé avec sa dent maudite
 notre âme... Baudelaire

Daleko na obzoru tiše se pohroužilo slunce a požáry západu, v nichž spalovaly se blednouce jantary a drahokamy, chladly a hasly, hlčeny stoupajícím mořem šera a ticha. Sklonil se večer, jeden z těch hlubokých melancholických večerů, kdy soumrak je rozehvěn nekonečností a oblaky a stíny těžce se přelévají ve fantomy postv a tvarů.

Illner odstoupil od okna a spustiv se na pohovku, sevřel lehce víčka. Nesena šerem, zastihla jej líná, smyslná mdloba, neklid, jež pocítoval, co skloněn vyhlížel z okna, ustoupil měkké, bezpřízvuké náladě, podobné spánku: myšlenky se odbarvovaly a tlumily, ale každý vnější vzruch a pohyb, každý záchvěv budil v nervech pocity tím intenzivnější, ryvé, až trýznivé. Malé stříbrné pendlovky hlásily čas úhozy ostrými, jako bizarrní výbuchy nervosního smíchu, zdola do lehly chvílemi lidské hlasy a zvenčí široké vlny větru šumíce přivávaly oblaky mlhy a vůně, ale nic z toho nerušilo ticha, vše splývalo v tichu a zanikalo v něm, jak se zdálo, v té chvíli pohroužení, rozplynutí, ztráty sebe v nesouvislém tahu představ, matných, ale ab-

MODERNÍ REVUE

sorbujících jako utkvělá myšlenka. Byla to zase dnes hodina záhadného, nehmotného kouzla a záhadné, nehmotné tísně, jež se od jisté doby dostavovala s večerem, přesně, jako kyvadlo —

— Hluk kočáru dole v průjezdě jej konečně vyvyrušil. Přijeli . . . Zvedl se, aby pohleděl na hodinky. Pozdě. Neuvidí jí dnes již . . . A zvrátil se lehce zpět.

Ale jeho přeletavé, úryvkovité představy se soustředily a vyjasnily. V záseři pokoje, kam zatím vplynula noc — divně jasná, provátá bledým, tekutým světlem — vyvolal si obraz ženy, jejíž setkání bylo zdrojem jeho nervos. A proměnilo tak rozhodně vše, čím do té doby žil. Rozmetalo základy rovnováhy a sebejistoty, jež postavil za cenu tolika sklonů a tuh, šťastných zmatků a úrodných vášní . . . s obětí celého mládí srdce, umrtveného skepsí, aby ho zcela nezlomila nemožnost žít spontánně a mocně uprostřed mdlých plochých lidí. Probudilo k životu zadržené a utajené vzpruhy radosti a smutku, bolesti a rozkoše . . . ryzí instinkt a volní expansi mu vrátilo — jen dlouhé umělé stařectví srdce činilo je horečnými a jejich vzkříšení da'lo doprovod nemocných stavů.

— Irena

Viděl ji před sebou s jasnou živostí mladé vášně. Štíhlá a jemná, s tělem, jež skrývalo divou horoucnost, pyšnou harmonií linií, měla bílý, sensitivní obličej, o jakých snili primitivové nad stránkami exaltace a kletby z knih svatých otců, rty tenké, sevřené, jež někdy modullóvaly slova, jak by se spijely těžkým, tmavým vínem, tiché oko, ztracené v neurčité melancholii, nebo zas intenzivní, vžívající se pohledy, plnými myšlenek a snů . . . tvář, která sváděla touhy na nebezpečná scesti, a před níž nebylo lze si mysletí extrému něhy nebo vášně, obětí nebo vůle, ctností nebo hříchu, aby k němu její oči řekly ne.

MODERNÍ REVUE

— Je stvořena, aby inspirovala ilustratora Baudelairových veršů, jenž by z ní vytvořil o postavu více v řadě záhadných a paradoxních žen, v nichž se syntetisovala erotika renaissance . . . shrnuv Illner svůj dojem, a vzrušen vidinou, hroužil se do vzpomínek jako do přehřáté, aromatické lázně, v níž rozkoš sevře srdce a je tak prudká, že až působí bolest.

Byla sestrou jeho hostitele a s ním jakýms paradoxním květem, výjimkou v době, která tak nenávidí výjimek, že zavile odmítá nejlepší dary síly a touhy, které nesou zemi, a odsuzuje je, aby se samy stravovaly svým bohatstvím jako nemocí. A živou záhadou byla i s Ottou — nikde nesloužila kultura a distinkce tak za závoj vlastní vnitřní bytosti, jako u nich. Byl tomu rok, co se s nimi setkal, shoda sklonů a nechutí učinila jejich styky intimními — a dnes, jako v den, kdy je potkal, měl pocit skryté záhady. Nic než pocit; nic jej nezdůvodňovalo, byl zcela vagní, tak že o něm sám už pochyboval a měl jej za autosuggesci, vzbuzenou výjimečností a uzavřeností jeho přátel. Ale byly chvíle, že intenzivně vtíral se, vnucoval fantastické domněnky a kombinace. V těch chvílích si Illner uvědomoval, že je cit a iritace záhady hlavní tížnou silou jeho zájmu — a jeho lásky, která vyrostla jako květ narkotické růže, co byl hostem na jejich zámku . . . nebyl by mohl určití, kdy vzešla, a ještě dnes, kdy ji byl cele ovládnut a kdy ji po samy prvky analysoval v dlouhých meditacích, nevěděl co k němu o ní promluvilo poprvé. Byly to reflexy smutku nebo známky vášně, které u ní někdy postřehl jako napjetí, prová vázející skryté proudy sil? Nebo fakt, že se mu otevřela jejich do krajnosti realizovaná samota? Jistě, ta vědomě, uměle vytvořená životní praxe, zaměstnávající a vyčerpávající všechny životní síly kontemplací a schopná vzbuditi podezření, že má intenci, dát sku

MODERNÍ REVUE

tečnosti živý případ některého z Poeových snů, vzněcovala jej nejvíce. Ale sám kořen jeho lásky . . . zdálo se mu, že velnula v duši nepozorovaně, jako otrava některých vůní, které usmrcují v jedné noci, bez krise a bez křeče. Nevyměnili dosud erotického slova, jejich gesta byla tichá, a sotva že se srozuměli pohledy. Ale cítil, že se mezi nimi vše stahuje k okamžiku, kdy se projeví — to čekal, to byl zdroj jeho nervosy.

— Snad zítra.

Vstal vzrušeně, a v tekutém polojasu pokoušel se znova čísti lístek anglického papíru se dvěma řádkama drobného písma.

Její vzkaz. Psala mu ráno, před odjezdem, aby se pro tuto vyjíždku omluvil, a zvala jej na zítří.

Ještě chvíli setrval Illner v myšlenkách; hledal vztah a kombinoval a dohadoval se. Pak zazvonil o světlo a sedl k rozečtené knize, zůstává rozhodnutí zítřku.

— Přišel jste . . . Děkuji vám.

Illner cítil, že se chvěje, usedaje na tabouret, jejíž mu ukázala tichým pokynem. Nebyl s to, aby pronesl slovo, jakoby řeč ztratila timbre, neměla nuanci pro to, co jedině mohl říci samým přízvukem svých slov. Zavřela knihu, když vstoupil, a pololežíc na chaise-longue zírala před sebe, v neurčito, v posunu úplného v sebe pohroužení; ještě více stajena, ještě záhadnější, než kdy: tajemství, jež před rozřešením změní se v chimaeu. Pozdravili se chvílí mlčení, v níž i pohledy byly bez výmluvnosti a rozptylovaly se po boudoiru, tak ostře značeném její bytostí a sensibilitou, že činil dojem komposice, jejíž vůdčím motivem byla. Nebylo zde předmětu, aby nebyl sensitivně voleným vzněcovadlem a nevyzýkal smyslů k rozkošné hře na všech strunách požitku. Vyvrcholené raffinement stylu Louis XV ožilo

MODERNÍ REVUE

znova v měkkých a vláčných, do vln a závitů se stáčekjících tvarech nábytku. Dráždilo a laskalo odstíny zeleně, žluti a tónu vadnoucích růží, zladěnými v pianissimo, a nabízelo smutkům doprovod něhy a snům nevyrušené ticho, radostem sordinu a vzrušením smyslné doteky hedvábu. A barvy se harmonisovaly s vůněmi, provlažujícími vzduch, opřádajícími myšlenky jako mlhou. Těžké anglické voňavky mísily se s vůněmi květin, jichž zde svítilo celé barevné moře. Byly všude: vadly, rozhozeny na stole a po konsolách, tiše vyrůstaly v jardiniérách, hrály a chvěly se v japonských vásach a pohárech z benátského skla. Sny kytic a větví, krajiny a města, lidé šikmých očí a nesčíslné obměny moře a vzduchu mluvily zkratkami tří, čtyř čar a skvrn v prosvitavé běli porcelánu. obludná zvířena ježila se v masse tmavého bronzu — a zase svítily zlatené gondole, tepané přilby a štíty se znaky, neseny křehce modellovanými kalichy a stvoly, zpívající lichotné kavatiny barevného skla. Východ a jih, dva protipoly kultury a umění, pojily se zde mocí první noty svého vzniku, z potřeby exquisní pocitové hry, luxu, jenž by zajal a do dna vyčerpал energie, svedené s dráh činu . . . A Irena připadala jako vrcholný tón těch melodií požitku, sama umělý výtvar přesycené kultury a květ přehřátého sklenníku.

Vagní úsměv jí zahrál na rtech:

— Otto myslí, že mi stačí k životu knihy a dovoluje mi dokonce vůně, jen abych si nezáhlala lidí.

(Je snad tato náplň požitků protijedem něčeho, co tráví a trápí příliš vytrvale a před čím nelze býti dost opatrným? V Illnerovi vstal pozorovatel, bylo mu, jakoby jej ta neurčitá věta stávéla před samu záhadu, z níž dosud nezachytil ani stínu. Měl se na pozoru, aby neprozradil pozornosti, v níž se jeho napjetí přeneslo — postřehl ostatně, že Irena ani nečeká odpo-

MODERNÍ REVUE

vědi a nevsímá si mlčení, svedena zas už daleko utkvělou myšlenkou, z níž do slov mohlo prozářiti sotva tolik, co vyzrazují gesta z monologů beze slov, vedených samotáři.)

Teprve za chvíli vyrušila se zcela a řekla s pohledem soustředění a napětí, jakoby byla konečně našla těžiště svých skrytých meditací:

— Zavolala jsem vás... Dovíte se hned, proč jsem vás zavolala. Ale chci napřed věděti... jen to jedno: milujete nemocné?

— Nemocné? (Byla to pouhá reminiscence hovoru nebo četby? Hledal marně pevný bod v tom nespojitém přechodu myšlenky a slova.)

— Nemocné. Nemyslím těch, pro něž jsou lékaři. Ne... Ale ty, jejichž život je pochyben, má vadu, trhlinu... k nimž byl osud temný a neúprosný (hledala zřejmě s obtíží výraz). Nepamatujete se? Mluvil jste o tom posledně s Ottou. Mnoho jsem přemýšlela o vašem hovoru.

Zkusil se krýti paradoxem.

— Nejsem právě soucitný, Ireno, ale věřím, že jsou v životě tajemství, která zjeví jen soucit. Nechám jím občas rád vésti svou zvědavost.

Pohnula se živě

— Ne, netáži se na soucit, vím, že si jej zakazujete jako slabost, řekl jste to několikrát. Ale zapoměl jste vskutku docela? Milovat nemocné — to je, brát nemoc, tu zoufalou nemoc nalomeného života, jako ferment, jako vzněcovadlo touhy a tím jako dělníka života samého a jeho vývoje. (Usmála se.) Vidíte, jak si pamatuji vaše slova.

Illner se rozpomenul:

— Ah, to vás zarazilo? »Nemoc je vlastně stimulant krásy, proto že její zdroj je touha a touha je úměrna bolesti«, ten syllogism to byl, nemýlím se?

MODERNÍ REVUE

— Ano, chci. abyste mi o tom řekl všechno.

Nevím, jakou arriére-pensée tají její zájem, ale snad se mi právě tady osvětlí tma její duše, myslil Illner, překvapen sám, jak v něm zvědavost skoro pohltila erotiku. A improvisoval, zíraje na ni — napiatě.

— Nevím, jak jsem přišel na tu myšlenku, ale často o tom sním: že by si kdysi všichni ti nemocní, nebo prokletí, jak říká Baudelaire, našli vyhrazenou zemi, nějaký kout nebo ostrov světa, svou říši, slovem. Víte, všichni, jejichž život má organickou vadu a kteří se sami odsuzují k vyhnanství zde na zemi. Byli by zbaveni pout, kterými je svírá mediokrita a opatrnost zdraví. Měli by volnost touhy a realizovali by všecky, i nejšílenější sny. Myslím, že žádné umění nevytvořilo tak žhavé vise, jakou by byl jejich život...

— Ano. ano... horečně! Irenin zrak.

— Hleďte, vidím někdy v celém žití, v jeho varu a kypění, jen šílené překonávání jakés immanentní nemoci, zahnížděné až v jádru, v podstatě a bytosti člověka? Mám dogma o prvotním hříchu za nejpsychyčtější náboženský symbol. Zdá se mi, že každá rozvinutá síla byla rozvinuta, protože bylo nutno přemoci jakousi bolest, mocnost touhy že je aequivalent skutečného nedostatku... o přemožení nemoci jde v obou případech. Největší vypětí lidské fyse, genius nese vždy nesmírné utrpení, a duše nejsmělejší touhy poznaly propasti života. Nevyjadřují se dosti jasně? Bez nemoci, ve štěstí, bez bolesti, viny, strachu žili bychom stagnaci nevyrušené rovnováhy.

— Ano... ale: oni nemocní? Řekněte, v jejich říši by utrpení jen vzněcovalo rozkoš?

— Bylo by jí tráveno jako ohněm.

— A minulost... minulost by mlčela, nebyla by výčitkou a kletbou?

MODERNÍ REVUE

Ale to byla horečka! To bylo víc, než obrazivá hra! Její rozrušení vytrhlo Illnera z meditace a vrátilo jej skutečnosti.

— Odvaha štěstí a lásky by byla bez míry?

— Ireno . . . hledal, čím uklidnit vzruch, jež vyvolal. Znepokojili jej výsledky jeho experimentu a vrátil se mu původní neklid.

— Odpusťte, že vám říkám věci, o nichž je nebezpečno jen snít . . .

— Ne, neodvolávejte, odpovězte . . .

Vpila se pohledem v jeho tvář.

— A vy . . . měl byste odvahu, vzít na sebe ten osud, abyste jím získal ztravující štěstí, o němž mluvíte? Rozuměl zpola a vzal ji za ruce.

— Zavolala jste mne . . .

Žhnula horečně, a zdálo se mu, že na něj její žár přechází.

— Vy . . .

Sklonila se k němu

— kdybych vás milovala . . . a kdyby má minulost skrývala takovou trhlinu . . . měl byste odvahu? Jejich dech se smísil.

— Nemáš tušení, jaké stigma bolesti a hrůzy mi slibáš se rtů.

— Moje . . . Polo v bezvědomí ji strhnul k sobě. Zděšen, ale rozhodnut, s pocitem smrti, ale šílený štěstím, přijímal dar jejího těla, horečnost polibků, již omdlával jako když v horké lázni krev pomalu ubíhá ze žil — — —

(pokračování) 221

MODERNÍ REVUE

HENRI DE RÉGNIER / SCÉNY
V SOUMRAKU

Noc příliš rychle tu a marna naděj' tvá.
José-Maria de Heredia

I

Večerní vítr již pás smaltový a stuhy
hedvábné na odkvetlých šatech rozpoutává
a těžké čalouny se s jeviště dmou v luhy,
kde napíná se korouhvička třepetavá.

Prosévá vlavý zpěv, jenž z viol, z flét se třese,
vzdech křehkých, zlatých strun pod smyčců chvějnou hrou,
a zmlká, když se z chóru chřadnoucího vznese
vzlyk tryskavý, jenž prolne pláten nádherou.

Jak v mečů třeskotech zlomeny velké pýchy,
veta po nadějích jak modrých ptáčatech,
jež krvácejí v noc a v moře a v břeh tichý,
kde září pochodně báječných Dějství těch.

Do viol vpadá surem jasných výkřik lkavý
a k zlatým třásním mřít se křídlem dochvěje,
tichouнкé flétny pláčí pro ubohé slávy,
vesla, jež slzí v moře z lodí naděje.

V ten svátku podvečer tak smutný soumrak padá,
snem dávným navštívěn a zbaven všeho smíchu,
jsou všechna růžová a fialová lada,
a gesto dlouží se na gesto stínu v tichu,

a v šatech odkvetlých ty Herečky již cítí,
(hlas jich se vzpírá rolím zapomenutým)
jak na nich počíná jas drahokamů mřítí
a masky hrouť se a u noh tříští jim;

mžiku *xjednati si sluchu*. Tkvěla rovněž v zodpovědnosti rodin za výběr manželů. Se vzrůstající shovívavostí ve prospěch šňatku *x lásky* se přímo eliminoval základ manželství, to, co z něho *čim* instituci. Nezakládá se nikdy a nikde nějaká instituce na idiosynkrii, *nezakládá se manželství, jak řečeno, na »lásce«*, — zakládá se na pohlavním pudu, na pudu po vlastnictví (žena a dítě jako vlastnictví), na *pudu pánovačnosti*, jenž si neustále organizuje nejmenší útvar vlády, rodinu, jenž *potřebuje* děti a dědiců, aby také fyziologicky udržel dosaženou míru moci, vlivu, bohatství, aby připravoval dlouhé úkoly a pudovou solidaritu mezi staletími. Manželství jako instituce obsahuje už přitakání k největší, nejtrvanlivější organizační formě: nemůže-li společnost sama jako celek za sebe *ručiti* až do nejvzdálenějších pokolení, nemá manželství vůbec smyslu. — Moderní manželství *xtratilo* svůj smysl, — proto se odstraňuje. —

40

DĚLNICKÁ OTÁZKA ≡ Hloupost, v podstatě zvrhnutí pudů, které je dnes příčinou *všech* hloupostí, tkví v tom, že existuje dnes dělnická otázka. Po jistých věcech *se netázeme*: první imperativ pudu. — Nepostihují naprosto, co se chce s evropským dělníkem počítí, když se z něho především udělala otázka. Vede se mu přespříliš dobře, aby se krok za krokem netázal více, netázal neskromněji. Má konečně velký počet pro sebe. Úplně pominula naděje, že se zde utváří skromný a svým spokojený druh člověka, jakýsi typ Číňana, ve stav: a to bylo by mělo smysl, to bylo by bývalo přímo nutností. Co se učinilo? — Vše, aby se i předpoklad pro to zničil v zárodku, — zničily se pudy, pomocí nichž je dělník jako stav

220

možný, *sobě samému* možný, nejnezodpovědnější bezmyšlenkovitostí co nejdokonaleji. Učinili dělníka schopného vojenské služby, dalo se mu spolkové právo, politické hlasovací právo: což divu, pocituje-li dělník svou existenci dnes již za nuzný stav (morálně vysloveno za *bezpráví* —)? Ale co *chce* se? ještě jednou otázano. Chce-li se nějaký účel, musí se chtít také prostředky: chce-li někdo otroky, je blázen, vychovává-li je na pány.

(pokračování)

MILOŠ MARTEN / IRENA / SKIZZA

Illner sestoupil do parku a bloudil dlouho alejemi. Krůpěje sypkého deště, promíseného listím, a hořké vůně vadnoucí zeleně mu zvolna vracely vědomí, jakoby se těžce probouzel ze sna, ale měl nejasnou obavu před procitnutím, před vzpomínkami, myšlenkami, otázkami . . . před otázkou, která číhala v hloubi minulého štěstí a zviřovala celý tlum mučivých dohadů. Mlhavě tanul mu na mysli bizarní paradox jeho lásky, morbidní chuť, kterou měla vášeň . . . Ne, ty myšlenky mne příliš stravují a jsou na konec zbytečny, zbytečny . . . To vše není víc než pověrečná hra předrážděných nervů . . . A rozptyloval se, sleduje spleť kresby kmenů a větví na šedém sklenutí mlh, zastavuje se nad skvrnami žluti a rzi, jež tvořily spadlé listy, zaujat lesky kalužin, vnímaje jako sílící polotony barev a tančící stíny. Silhouetta zámku v průseku aleje jej iritovala: zasut mlžnou massou a rozplývavý v obryse, podobal se šedé obludě, skleslé únavou nebo v umírání. Obrátil se na postranní cestu.

221

MODERNÍ REVUE

Ale najednou zmocnila se ho silná touha, promluvit s někým o vagních pochybnostech, jež ho naplňovaly. Ptáti se, pátrati... Zdálo se mu, že se za každou cenu musí zhostiti své tísně.

— Měl bych promluvit s Ottou... A zahrnul mimovolně na stezku, viditelnou z Ottových oken. Proč jen odmítla Irena tak prudce pouhou zmínku o tom?

Přecházel stezkou a sledoval obraz země v agonii, vysilující se podzimními nádherami a naplněné smutkem podzimního dne.

Ah, Otto...

— Viděl jsem vás z okna a napadlo mi sejít za vámi.

Stiskli si ruce a šli dál společně.

Několik portraitů Ottových v zámku odráželo tutéž třicetiletou, excessivně bledou tvář ostrého profilu, s vpadlýma, intenzivníma očima, a kolem úst s rysem velkého a trvalého smutku, jenž mohl být stejně residuem tmných myšlenek, jako stigmatem neznámého utrpení, jehož nezahladily roky, jež znamenalo celý jeho zjev a rezonovalo v neklidu slova a gest. V tom byla překvapivá shoda fysiognomie Ottovy s Ireninou: v rysu utrpení, jehož příčiny, pohřbili v srdcích jako v hrobech, ale jež bylo věčně živo a nesláblo časem. Měli oba tu dvojí tvář lidí Toulouse-Lautreca: nad vlastní, vrozenou lidskou, ještě druhou, jako průhlednou masku, již nasadil život a jeho těžké zmatky. Na tváři Irenině mizela téměř v nádechu melancholie a prozrazovala se jen přeexponovanou sensitivitou některých záchvěvů; ale u Otty byla to téměř divá grimassa, vyvolaná příliš prudkou křečí a ztuhlá, rozrušující jemnou ryjbu rysů.

— Chtěl jsem včera ještě k vám, ale přijeli jsme pozdě, a vaše okna byla tmava. Byl bych vám ukázal

MODERNÍ REVUE

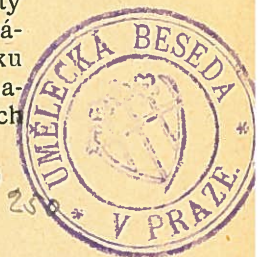
skvostný exemplář Petronia, jež mi antikvář konečně opatřil.

Illnerovi se zdálo, že zní Ottův hlas nejistě a jeho oko že má tvrdý lesk irisovaného skla a divnou pronikavost. Promluvit... Ne, ještě ne. Měla snad Irena příčiny pro svůj zákaz?

Maskoval svůj neklid silným zájmem. A rozvinuli rozhovor, jak byli zvykli, probírajíce se daty a přecházejíce k interessantním otázkám.

Tyto rozhovory, hrající ostřím nejnebezpečnějších záhad a ideologických subtilit, byly forcí a tmelem jejich přátelství. Otto miloval náruživě filosofii a vracel se k dávno zapomenutým doktrínám, promýšlel a domýšlel hypotese po nejvzdálenější důsledky, kombinoval a experimentoval — jednou vzniklý generalisací, která na celý v prvky rozložený svět ideový vrhla proud mocného světla, jindy tráven pochybnostmi, že nebylo pojmu ani slova, aby mu jeho smysl a obsah nebyl záhadou, nebo zase sveden do nejtmařejších metafysických oblastí: ale vždy měla jeho spekulace horký, rozčilený dech, jako by v ní chtěl ztratit sebe, uniknout sobě... působila dojem opiatu, jako vše v tomto domě, izolace, luxus i umění. Illner mu čelil s chladnou logikou zoceleného skeptika a plnou analytickou výbrojí intelektu, jenž určoval, třídil a posuzoval myšlenky i jevy jako praeparaty přírodovědeckého kabinetu. Tak trávili dlouhé hovory při čaji a cigaretách v tiché přítomnosti Irenině, zapomínali se spory na procházkách, vzrušovali se experimenty a plenili antikváře — tím se sobě stali téměř nepostradatelnými, přáteli bez intimity, protože se ve styku jaksi objektivisovali, náhodou nebo úmyslně nesahajíce nikdy do vyhrazené oblasti, kde se tajila jejich nitra se svou minulostí a svými tajemstvími.

(dokončení)

MILOŠ MARTEN / IRENA /
 SKIZZA

Ale dnes byly Illnerovi dialektické subtilnosti obtížny, zámlky se množily a prodlužovaly a byly čím dál tísnivější. Nesnesu toho... cítil, a po několika minutách stanou mimovolně. A napadlo mu náhle, že také v Ottově řeči něco jako reflex jeho vlastního napjetí... že snad není co skrývat... Přidržel se nervosně této myšlenky, která tak dobře maskovala jeho touhu promluvit. Mohu se vážně domýšlet, že tento znalec lidské duše a tváři, který jistě prozkoumal a zná do nuancí Ireninu bytost, nezná, netuší aspoň, čeho jsem se sám dodnes dohadoval jen z vnějších známek, patrných jemu jako mně? — Byl již rozhodnut, že promluví a zhostí se toho ztravujícího neklidu, a hledal slova. Ale právě v tom se Otto k němu obrátil a řekl tonem, jenž by byl zněl dutě, kdyby jej nebyl násilně tlumil:

— Vy nesmíte milovati Irenu, Illnere.

— O tom přece nepochybujete, že vidím od začátku váš vztah jasně jako vy a jasněji? Četl jsem v pohledech, které jste si posílali, a v tisíci znameních, kterých jste sám nepostřehl. Víte, že jsou znamení citu velmi primitivní a jednotvárná? Stačí viděti člověka jednou v určitém vnitřním napjetí a porozumíte mu pak vždy. — Vím, že si dnes nebo zítra řeknete, co si vyznáváte tisíci erotickými úskoky. Nemyslíte na nic jiného. Tomu chci předejít, Illnere, a proto vám říkám, že nesmíte milovati Irenu.

— Otto...

— Ne. Chcete mi říci, že je vaše láska již příliš na postupu? Zastaví se, musí se zastavit. Překvapuje vás má příkrost? Vy netušíte, jaké je v ní nebezpečí... co jí probouzíte z minulosti.

(Minulost... Irena i Otto vyslovují to slovo s tak divným přízvukem —).

— Zavínil jsem sám, že se vám otevřel náš dům. Byl jste jediný, a myslel jsem, že je vše dobře pohřbeno. Netušil jsem, že vámi přijde, čemu jsme se po léta uzavírali. Ale vy mne poslechnete.

— A neposlechnu-li? Ottův tvrdý tón iritoval Illnera.

— Odjedu zítra s Irenou, neslibíte-li mi, že s ní nepromluvíte do té doby, kdy vám bude možno odjet, aniž byste budil pozornost.

— Věřil jsem vašemu přátelství, Otto, a vy mne nutíte k bezohlednosti. Tedy: neodjedu, leda s Irenou. Promluví s ní.

— Oh, jste již tak daleko? Ale nemluvil jste s ní ještě a nevíte...

— Přicházím od ní... Je pozdě, řekl Illner tišeji, zjemněn divným výrazem Ottovy tváře. Hledte, Otto, nechápu vašeho odporu. Chcete Ireně vzít všech možností života? Je tak již nemocna umělou, přehřátou atmosférou, v níž ji uzavíráte. Nevytýkám — ale neříká vám sama vaše psychologie, jak je zde reakce nutná?

— Poznal jsem chut vašeho života a miluji jej. Bojíte se změn? Jsem sám ztráven a chci samotu.

— Ne, ne... Nebudete jí milovati.

Zapomenuv deště, usedl Otto na lavici, s očima upřenýma na vlhkou žluť cesty.

— Nebudete jí milovati, až se dovíte, čím je nám samota a čemu se uzavíráme tou umělou přehřátou

MODERNÍ REVUE

atmosférou, jak říkáte Mrazí vás? Stačí mi několik slov. Domyslíte je a odjedete, jsem si tím jist.

Nadzvedl hlavu :

— Protože já sám miluji Irenu. Mám k ní výhradné právo. Byla od dětství jedinou ženou, které jsem dal víc než roznět chvilky. Učinil jsem z ní rezonanční půdu svých nejtajnějších myšlenek, a nic ke mně hluboce nepromluvilo, aby se v ní nereflektovalo. Zhnusil jsem jí zemi, lidi, život, abych s ní byl sám. Je dílo mých rukou, chápete? Vytvořil jsem ji k svému obrazu. Nestačí vám to?

— Ale její srdce jí patří! Má všechna práva krve a mládí!

— Ne, vzal jsem si ji, když jsem byl nucen zabít člověka, jenž první vsáhl v náš poměr.

— A . . . ona . . .

— Byla mým svědkem a soudcem. Patří mi od té doby. Přijala všechnu přísnost a tmou našeho života, naší klausury. Rozumíte? Pět let klausury ve dvou, kteří se bojí slov a vyčítají si pohledy. Umrtil jsem výčitky uměním v ní a myšlenkami v sobě. Zkracujeme si život, abychom neprobudili těch mstivých spáčů ve svých srdcích. Vy je probouzíte.

Otto se s obtížemi zvedl.

— Nemám dosti sil, abych zabil i vás. Ale nebezpečí vaší lásky je hroznější než-li smrt. Pro nás pro všechny.

Jeho hlas se zlomil. Odcházel k zámku malatnými kroky, ale nezastavuje se.

Illner zůstal chvíli na místě zcela bez pocitu. Pak šel do svého pokoje.

— Jsem ztracen, budu-li v událostech dnešního dne vidět více než divoký sen — řekl si Illner na schodišti. Uzavřel se a přecházel nervosně. Vzpomenul

MODERNÍ REVUE

na minulý večer, na šero, které prostoupilo pokoj, lpělo na vykládaném nábytku, rozvěsilo vlačné závoje na obrazech a pohlcovalo poslední světelné zásvity na emblemech z tepaného kovu ve výši . . . na své otázky a touhy . . . Nyní leželo na všem stejnoměrné, střízlivé světlo, a v jeho vědomí byla tragická jistota. Byl by rád usnul na chvíli, pozbyl vědomí, vymknul se reflexím, ale jeho intelekt pracoval se zvýšenou intenzitou a velkou jasností. — Chtěl bych vědět, jak mohou umělci zorganizovat a ovládnouti své jitrivé vidiny . . . postavit se nad ně, přemoci je objektivací . . . Takový Dostojevskij, když se stane Rozkolnikovem, Garborg, když píše Mír . . . Ano: Hledět do nebezpečnějších věrů, na dramata a farce. Neztratit ani záchvěvu jejich psychického obsahu, a mít při tom jisté oko a pevný soud, toho nám zapotřebí . . . napadlo ho.

— Snad je třeba nějakého kroku, abych se vyrovnal s tou adventurou, činu, abych ji rozuzlil? Činu . . . usmál se ironicky. Ne, tak dlouho už nejednal, jen se absorboval myšlenkami a spřádal sny, jež zase v perversní hře obětoval analýze, že pro něj nic tak nebylo illusorním, jako čin. Zvykl jistotě, že je vše možno — protože vždy jen kombinoval a experimentoval v myšlenkách, in abstracto . . . jaksí ve vzduchoprázdném prostoru beze všech reálních činitelů a vlivů. Ale čin, s tolika vztahy a důsledky? Čin, hodnota morální par excellence? To bylo au delà jeho životní praxe . . . nikdy toho tak bezpečně necítil, jako teď, kdy se musel rozhodnouti.

— Smím vsáhnouti v život a vztah těchto dvou? ptal se znova a znova — a postřehl, jaký konflikt instinktivní touhy a vědomé zodpovědnosti vyvolává tato otázka. Bylo by mi odejeti, ihned. Ale i kdybych

MODERNÍ REVUE

v sobě přemohl a zakřikl kouzlo té bledé sensitivní tváře, a hlas své divé a sladké, paradoxní vášně . . . jaké zárodky trýzně a nemoci bych nesl v srdci! Mám v nitru nebezpečnou despcii touhy: nebyl jsem nikdy s to, abych se něčeho zřekl, a nesplněné přání, zanedbaná touha, umlčená vašeň mohou mne rozhlodati a rozleptati docela. A pak — vědomí, že jsem par distance hercem dramatu, k němuž jsem zde dal podnět . . . Ne, obět je příliš velká.

Obět . . .

Přerušil se, a v tichu chvíle vstala v něm balzamická myšlenka na smrt, pokušení nekonečného nic, o němž měl mocnou a nejasnou představu, víc tušení než pojem. Cítil, že jej lehce opojuje, že jednu za druhou uvolňuje vazby života. Myslel na to, že jej nepoutá nic konkrétního, nic speciálního z těch zájmů a tuh, jimiž se jiným udržuje síla života, jeho směr a cíl . . . Jemu se dávno sublimovaly v hru obrazů a světel, kterou libovolně spřádá a rozpřádá, rozsvěcoval a shasínal. Mohu jí učiniti konec stejně lehce, jaksi experimentem, tak jako ji rozvíjím? Ale —

Protrhl se: Mysteriosní souvislost se samými kořeny a černou zemí života není přervána ani ve mně! Lpím na něm jako poslední naivní tvor a ovládá mne jako kteréhokoli svého nadšeného vyznavače! Jeho tížná síla by v rozhodném okamžiku provřela tak silným strachem, že bych se jí celou rozhodnutou vůlí nedovedl dosti vzepřít.

Několik vteřin zůstal bez myšlenek.

Pak se zvedl, rozhodnut. Zazvonil a našel sílu, aby řekl překvapenému sluhovi celkem pevně:

— Odjíždím. Připravte má zavazadla a dejte rozkaz kočímu.

— Ale . . . milostivá slečna . . .

MODERNÍ REVUE

Illner se ironicky usmál. A já chtěl tajit, co je i tomuto hlupci vyjednanou věcí!

— Jen jděte. Milostivá ví o mém odjezdu.

Uklidnil se náhle. Snad se dopouštím nízkosti, ale je konečně lhostejno, jak jedním. Jde o to, že jedním. Taková rozhodnutá chvíle je příliš vzácná, než abych ji ztratil analysou; a nevím, jak se mnou zahrají mé nestálé myšlenky za chvíli. Kouřil a orientoval se: Je mi čekati dvě hodiny na nádraží. Doma už zvykli mým neohlášeným příjezdům a odjezdům. Večer budu všeho vzdálen. Mám napsati slovo Ottovi nebo Ireně? Ano . . . A usedl k psacímu stolu.

Ale — jsem vskutku rozhodnut? Nevrátím se v půl cestě, abych vzal na sebe celé nebezpečí a celé štěstí, jež opouštím? Nyní vím, jak jsem bez vůle, proměnlivý a slabý. Nejmenší impuls stačí a má rozhodnutí se zvrátí. Ale snad se mýlím, a je pouze zapotřebí, abych byl z dosahu, abych opustil tato místa?

Pokusil se psáti.

Dokončil sotva první větu, když jej vyrušilo zaklepání. Vešla Irena, rozechvěná, jako měsíční paprsek, pod vláčnou vlnou šedi a stříbra hedvábného šatu. Illner neviděl nikdy tváře tak bledé, odbarvené, chimérické, jako byla její. Chvěla se napjetím, jehož nebylo lze určit . . . bylo křečí, která hlásí výbuch hysterického smíchu, nebo sevřením potlačeného divokého vzteku . . . nebo reflexem ponurého rozhodnutí? Celý tlum skřížených vznětů interferoval s vibrací temné vůle v jejím hlase:

— Vy chcete odejti?

Illner připadal si náhle malým a nízkým vůči tajemné tragické síle, již vycítoval z jejich slov: Nebyla vlastně otázkou, spíš výsměchem a hrozbou,

jednou z těch jitřících ran, které ženy zasazují jedinou frásí, její barvou a zvukem.

— Mluvil jste s Ottou. A dověděl jste se, co jsem vám sama hned naznačovala. Máte víc děsu ze skutečnosti, než z mysteria? Řekněte! Lhal jste? Řekněte! Boíte se? Vy . . . Bojíte se minulosti?

— Jedte . . .

Bila jej slovy, ale sklánějíc se k němu, dávala mu současně pocítit všecku omamivou horečnost svého těla. Byl by se smál všem meditacím a svému rozhodnutí, jako nízké, bojácné hře, již by nesnesl ani hodinu.

— Ireno, zapomeňte . . . Odпустíte mi? Ano, děsil jsem se. Ale je to tak hrozné! Děsil jsem se okamžik . . . vteřinu. Ne, neděsím se už . . . s vámi.

Strhl ji násilně k sobě. Změnila tón, sdělujíc mu rychle:

— Byl u mne víš? Otto. Řekl mi, že s tebou mluvil. A že mne miluje, ještě, stále.

— A . . .

— On? (chlad jejího hlasu byl hrozný). Nenávidím jej za těch pět let výčitek a strachu. Řekla jsem mu to. Bojíš se o něj? Oh, najde si cestu!

Dorozuměli se pohledem. — Najde si cestu . . . opakoval Illner monotonně.

Cítil, že se jej zase zmocňuje tma a šílenost ranního setkání, tma a šílenost, v nichž vše mizelo, a zůstal jen jitřící žeh vášnivých doteků. Pohroužil se v ně střemhlav, jen matně prošlo mu myslí tušení tragického paradoxu, jemuž se dával, budoucnosti, oscilující mezi láskou a odporem, touhou a strachem, štěstím a výčitkami. Ale cítil, že se nezastaví, že není moci, aby jej zastavila. A opil se fatalismem své slabosti a své viny . . .

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO ≡

41

»SVOBODA, KTERÉ NEMÍNÍM . . .« ≡ Je-li člověk v takových dobách, jako dnes, ponechán svým pudům, je to o dopuštění více. Tyto pudy si odporují, ruší, hubí se navzájem; definoval jsem už *moderní* jako fylosofický zápor sebe sama: rozumnost výchovy by chtěla, aby byl pod železným tlakem při nejmenším jeden z těchto pudových systémů *paralysován*, aby jinému dovolil sesílit, státi se silným, ovládnouti. Dnes by se individuum musilo teprve učiniti možným, tím, že by se *okleštilo*: možným, to jest, *celým* . . . Opak se děje: nárok na nezávislost, na svobodný rozvoj, na *laisser aller* rozpaluje se právě oněmi, pro něž by žádná otěž *nebyla dosti přísnou* — to platí *in politicis*, to platí v umění. Ale to je symptom *décadence*: náš moderní pojem »svoboda« jest o důkaz více pro zvrhnutí pudů. —

42

KDE JE TŘEBA VÍRY ≡ Nic není řídkším mezi moralisty a světci, než počestnost; snad mluví opak, snad tomu sami *věří*. Je-li totiž nějaká víra užitečnější, účinnější, přesvědčivější, než *vědomá* licoměrnost, stane se v brzku licoměrnost z pudu *nevinností*: první věta pro porozumění velkým světům. Také u filosofů, jiného druhu světců, působuje jejich řemeslo samo, že připouštějí jenom jisté pravdy: totiž takové, jimiž se jejich řemeslu dostává veřejné sankce, — po kantovsku řečeno, pravdy *praktického* rozumu. Vědí,